

ד. אין סופגים את הארבעים משום ערלה אלא על היוצא מן הזיתים ומן הענבים בלבד ולא מי שאר פירות – שזיעה בעלמא הם (שלא כתירוש ויצהר שהם משקים חשובים ודינם כפרי, מגזרה שוה פרי – פרי מבכורים. תוס' עפ"י חולין קכא.).

א. לדעת רבי אליעזר (בחולין קכ), משקים היוצאים מכל מיני פירות דינם כפירות עצמם, אבל הלכה כרבי יהושע שחולק (וע"ש בפירוט).

יש מהאחרונים סוברים ש'זיעה' אסורה מדאורייתא משום היוצא מן הטמא טמא (עפ"י קרית ספר למבי"ט, מהר"ל מפראג, ר"י מקוטנא). ואין כן דעת רוב האחרונים.

ב. התוס' (בבבא קמא קא. ד"ה ולא) צדדו לומר (לפי תירוץ אחד) שלא נתמעטו אלא משקים היוצאים מן הפרי עצמו, אבל שומרי הפרי כגון הקליפה וכדו' שנתרבתה לאיסור, גם המשקים היוצאים מהם אסורים מהתורה (וע' קהלות יעקב טז).

ג. יש מצדדים [בדעת הרמב"ם] שאסור מן התורה ליהנות ממי פירות של איסורי הנאה. ומה שפטרנו כאן היינו ממלקות בלבד, לפי שאין זה נחשב כ'אכילה' (ע' מנחת ברוך סא, ב; קובץ ענינים וחדושי ר' שמואל כאן).

דף כה

איסורי בשר בחלב ומקורותיהם, נתבארו בחולין קטו-קטז.

מד. כלאי הכרם – האם נאסרים מעיקרם או רק התוספת שגדלה באיסור היא שנאסרת?

הזורע כלאים – נאסרים הזרעים עצמם בשעת השרשה. היו זרועים בנפרד ואחר כך נתערבו, כגון המעביר בכרם עציץ נקוב שבתוכו זרעים מושרשים (וערש"י), אם הוסיפו לגדול אחד-ממאתים מהגודל הכולל – נאסרו. לא הוסיפו אחד ממאתים – לא נאסרו. (כתוב הזרע וכתוב המלאה, הכיצד? זרוע מעיקרו – בהשרשה, זרוע ובא – הוסיף נאסר, לא הוסיף אינו נאסר).

א. יש סוברים שאין איסור בתוספת אחד-ממאתים אלא מדרבנן, אבל מהתורה לא נאסר אלא אם רוב הצמח גדל באיסור, שאז התוספת אינה בטלה בהתר (עפ"י ראב"ן ועוד). ופשטות דברי הרמב"ם אין מורים כן. אך יש לומר שלדעת הרמב"ם כל עיקר דין זה של תוספת מאתים לא נאמר אלא בכלאים דרבנן, ודרשות הגמרא – אסמכתא בעלמא הן (עפ"י מנחת שלמה פט).

ב. כשנאסר הצמח, הן בזרוע מעיקרו הן כשהוסיף מאתים – נאסר הכל, גם החלקים העציים שלו (תוס' [וכן פשטות דברי רש"י כו:]; רמב"ם כלאים ה, ז; יו"ד רצו). ובירושלמי נחלקו אמוראים בדבר. והמאירי (בב"ב פרק ג) כתב לאסור הקשים רק אם זרע מתחילה בעבירה אבל כשזרע בהתר והוסיף באיסור, לא נאסרו אלא הפירות. ומ"מ העצים שמזמר ומכסה אסורים שהרי על ידם הוא מקיים כלאים. (ע"ע מרדכי תקמח; שנות אליהו כלאים ה, ז; שבט הלוי ח"ב קסו).

ג. כלאים שהיו זרועים בעציץ שאינו נקוב, וחזר וניקב את העציץ – נראה שאין עיקרם נאסרים, שאין לדמות את הניקוב לזריעה (עפ"י מנחת שלמה עמ' תה. ובמקום אחר (שם בעמ' תקלט) נסתפק בדבר. וכן נסתפק בהבאת עציץ נקוב שזרוע בו כלאים מחוצה לארץ לארץ, האם נידון כזרוע מעיקרו או כזרוע ובא). ד. אסור לעבור בכרם עם עציץ נקוב וירק בתוכו, גם אם לא יוסיף שם מאתים (שו"ע יו"ד רצו, יז).

מה. האם מותר להתרפאות מאיסורי הנאה ומשאר איסורים שבתורה?

אמרו בשם רבי יוחנן: בכל מתרפאים חוץ מעצי אשרה, מגילוי עריות ומשפיות דמים – שכל אלו אינם נדחים מפני פיקוח נפש. אבל שאר איסורי תורה – מותר להתרפאות בהם במקום סכנה.

א. ריפוי בעצי אשרה; פרשו ראשונים התוס' ועוד ראשונים, דוקא כשהם מייחסים את הריפוי לאליל, וכגון שנעשה על ידי לחש וכדו' ועלול לטעות אחר עבודה זרה, אך אם יכול להתרפא מכל עץ, אין איסור גם אם הובא לו במקרה מעצי אשרה. ויש אוסרים בכל אופן משום 'ולא ידבק בידך מאומה מן החרם' שהוא מאבירייהו דעבודה זרה (ער"ן – עפ"י ירושלמי בע"ז; וע' חדושי הר" דוד ומאירי וריטב"א כאן ורא"ה ע"ז כו: וכן הובאה דעה זו ביו"ד קנה, ב. וע' מנחת חינוך רצו, טו. [ודעה ראשונה נוקטת שלא ידבק' אינו מאבירייהו. ויש לחקור לפי דעה זו אם התרו בו משום 'לא ידבק' ועבר ונתרפא בעצי אשרה, האם לוקה משום לאו זה או שמא לאו זה הותר אלא שנאסר מצד 'אבירייהו' שנראה כמודה בה או שמא יסרך. והרמב"ם כתב שלוקה, אך יתכן שסובר כהר"ן. עפ"י הגרשז"א]. וי"א שאעפ"י שאין זה אלא איסור מדרבנן מפני החשד, אסור אפילו במקום סכנה. ערשב"א ע"ז יב. הובא בטור יו"ד קמט; בהגר"א קנ, ד).
ב. באותם דברים שאסור לו להתרפאות, אם עבר ונתרפא עונשים אותו ב"ד העונש הראוי לאותה עבירה (עפ"י רמב"ם יסוה"ת ה,ו. ואינו דומה למי שאנסוהו לע"ז וכד' ועבר ולא נהרג שנידון כאנסו ופטור לדעת הרמב"ם – כי כאן לא היה אונס ישיר על העבירה אלא מרצונו הלך ועשה מעשה כדי להינצל מחלו. עפ"י אור שמח ועוד).

חולה שאין בו סכנה אסור לו להתרפאות באיסורי תורה אבל מותר להתרפאות שלא כדרך הנאתם [ואין בכלל זה מכה בעלמא, שאין זה בגדר 'חולי'. ראשונים], חוץ מכלאי הכרם ובשר בחלב שאסורים אפילו שלא כדרך הנאתם.

א. איסורי הנאה דרבנן; מותר להתרפאות בהם אפילו בדרך הנאתם ובחולה שאין בו סכנה (תורת האדם לרמב"ן; ראבי"ה תנו. וכן נקטו שאר פוסקים; שו"ת הריב"ש רנה; תשב"ץ ח"ג נח [ולפי"ז יש להוכיח שערלת חו"ל דאורייתא, שהרי המעשה בגוהרקי דערלה בחו"ל היה ואעפ"כ לא התירו אלא בשלא כדרך. עפ"י פני יהושע]), אבל באיסור עבודה זרה, אפילו בדרבנן החמירו באכילה [אך לא בשאר הנאות], כגון סתם יינם או אפר עצי עבודה זרה (עפ"י רמ"א יו"ד קנה, ג). ויש ראשונים שאוסרים לאכול אפילו שאר איסורים דרבנן לחולה שאין בו סכנה אבל בהנאה מותר (ע' תורת האדם, ריטב"א רבנו דוד ומהר"ם חלאוה כאן. וכן פסק הרמ"א ביו"ד קנה, ג). ויש מי שצדד לומר שמא אף בהנאה יש לאסור (ער"ן כאן ובע"ז).

ב. אף איסורי אכילה שלא כדרך אכילתם מותרים לחולה שאין בו סכנה (מרדכי ואגודה בשם ראבי"ה, מובא בש"ך יו"ד קנה סק"ד). וכן מותר לאכלם עם דבר מר המעורב בהם, שאין הנאה לחיץ (עפ"י רמב"ם יסוה"ת ה,ח).

ג. אין מתירים שום דבר איסור לחולה, אם יוכל לעשות הרפואה בהתר כמו באיסור, אעפ"י שצריך לשהות קצת קודם שימצא ההתר – מאחר ואין סכנה בדבר (תשובת הרשב"א, מובאת בבית יוסף וברמ"א יו"ד קנה, ג. ולבהגר"א שם אף אם הוא חולה שיש בו סכנה יש לעשות בהתר כל שאין חשש סכנה בהשהיה).

דיני מסירות נפש על מצוות התורה – בסנהדרין עד.

דפים כה – כו

מו. הנאה הבאה לו לאדם בעל כרחו מאיסורי הנאה, האם היא מותרת או אסורה; כאשר אפשר לו בלעדה או אי אפשר, כשמתכוין ליהנות וכשאינו מתכוין?